

בראשית פרשת

"וַיֵּצֵא קַיִן מִלְפָּנַי ה'" (בראשית פרק ד' פסוק ט"ז)

במדרש בראשית רבה מובאת מחלוקת:

ויצא קין. מהיכן יצא? ר' איבו אומר: הפשיל דברים לאחוריו (=השליך דבריו של הקדוש ברוך הוא אחרי גוו, כאדם המפשיל כליו לאחוריו), ויצא כגונב דעת העליונה.

ר' חנינא בר ר' יצחק אומר: יצא שמח... פגע בו אדם הראשון.

אמר לו: מה נעשה בדיןך?

אמר לו: עשיתי תשובה ונתפשרתי. התחיל אדם מטפח על פניו ואמר: "מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה".

1. איזו משתי התשובות האלה קרובה יותר לפשוטו של מקרא?
2. מי ממפרשינו נוטה גם הוא לדעה שקין עשה תשובה?

פרשת נח

בראשית

ברכה לאדם - ברכה לנח

השוו את סדר הופעת הברואים בברכה לאדם בפרשת בראשית, לסדר שבו הם מופיעים בברכה שנאמרה לנח אחרי המבול:

לנח (בראשית פרק ט' פסוק ב'):

"וּמוֹרְאֲכֶם וְחַתָּנְכֶם יִהְיֶה
עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ
וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם
בְּכָל אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ הָאָדָמָה
וּבְכָל דְּגֵי הַיָּם"

לאדם (בראשית פרק א' פסוק כ"ח):

"וַיְרֶדּוּ
בְדִגַּת הַיָּם
וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וּבְכָל חַיַּת הָרֶמְשׁוֹת עַל הָאָרֶץ"

התוכלו לשער מהי הסיבה להבדלים בין סדר הופעתם בברכה לאדם
ובין סדר הופעתם בברכה לנח?

פרשת לך לך

”מֵאַרְצָהּ וּמִמּוֹלֶדֶתָּהּ וּמִבֵּית אָבִיהָ” (בראשית פרק י"ב פסוק א')

כמה מן המפרשים הקשו על סדר המילים בפסוק ולדעתם ראוי היה לקבוע סדר אחר:
”מבית אביך ממולדתך ומארצך”.

1. מה בסדר המילים נראה למפרשים קשה?
2. הציעו טעמים שונים לסדר שבו בחר הכתוב.

פרשת וירא

"לְמַעַן הֵבִיא ה' עַל אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו" (בראשית פרק י"ח פסוק י"ט)

רש"י: ד"ה למען הביא: ...על בית אברהם לא נאמר אלא על אברהם. למדנו שכל המעמיד בן צדיק כאילו אינו מת.

בראשית רבה מ"ט: תני ר' שמעון בן יוחאי: כל מי שיש לו בן יגע בתורה כאילו לא מת, שנאמר למען הביא ה' על אברהם וכו'.

הסבירו מדוע הביא רש"י גרסה זו ("בן צדיק") ולא את גרסת המדרש "בן יגע בתורה".

היעזרו בדברים המובאים בירמיהו פרק ט', פסוקים כ"ב-כ"ג:

"כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִתְהַלָּל חֲכָם בְּחֻמָּתוֹ וְאֵל יִתְהַלָּל הַגָּבוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֵל יִתְהַלָּל עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ. כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלָּל הַמִּתְהַלָּל הַשֹּׁפֵל וַיִּדַּע אוֹתֵי כִי אֲנִי ה' עֲשֵׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וַיִּצְדָּקָה בְּאָרֶץ כִּי בָאֶלָּה חֲפָצָתִי נָאִם ה'".

פרשת חיי שרה

אליעזר יוצא בשליחות אברהם (בראשית פרק כ"ד)

השוו בין דברי רבקה לעבד אברהם:

"וַתֹּאמֶר אֵלָיו בֵּת בְּתוּאֵל אֲנֹכִי בֶן מִלְכָּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְנָחוֹר" (פסוק כ"ד)

לדברי העבד בבית בתואל:

"וַתֹּאמֶר בֵּת בְּתוּאֵל בֶּן נָחוֹר אֲשֶׁר יָלְדָה לוֹ מִלְכָּה" (פסוק מ"ז)

1. למה הזכירה רבקה גם את אם אביה ולא הסתפקה בציון אבי אביה
כמקובל?

2. למה שינה העבד מסדר דבריה והקדים את שם אבי אביה לשם אם אביה?

פרשת תולדות

השוו בין ציווי רבקה ליעקב:

"וְקוֹם בָּרַח לְךָ אֶל לָבָן אָחִי חָרָה" (בראשית פרק כ"ז פסוק מ"ג)

לציווי של יצחק:

"קוֹם לְךָ פְּדֵנָה אֶרֶם בֵּיתָה בְּתוֹאֵל אָבִי אִמָּךְ" (בראשית פרק כ"ח פסוק ב')

אברבנאל מקשה:

אם רבקה ציוותה: "קום ברח לך אל לבן אחי", למה שינה יצחק והורה לו: "קום לך... ביתה בתואל אבי אמך", והלכה למעשה מסופר שיעקב (כ"ח, ה'): "וילך פדנה ארם אל לבן" כדברי אימו?

ענו על קושייתו.

ברשת ויצא

"וּלְלֶכֶן שְׁתֵּי בָנוֹת נָשָׁם הִגְדְּלָה לְאָה וְנָשָׁם הִקְטִנָּה רָחֵל"

(בראשית פרק כ"ט פסוק ט"ז)

"אֶעֱבְדָּה שִׁבְעַ שָׁנִים בְּרָחֵל בְּתֵדָה הִקְטִנָּה"

(בראשית פרק כ"ט פסוק י"ח)

"לֹא יַעֲשֶׂה כֵן בְּמִקְוֵמֹנִי לְתֵת הַצְעִירָה לְפָנַי הַבְּכִירָה"

(בראשית פרק כ"ט פסוק כ"ו)

נסו לשער מהי הסיבה להבדל בין כינויי הבנות בתיאור התורה ובדברי יעקב (גדולה, קטנה) ובין כינוייהן בפי אביהן (בכירה, צעירה).

פרשת וישלח

"וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־ה' אֲבִי אַבְרָהָם וְאֶל־ה' אָבִי יִצְחָק ה' הָאֹמֵר אֵלַי שׁוּב
לְאֶרֶץךָ וְלִמְוֹלָדְתְּךָ וְאִיטִיבָה עִמָּךְ. קָטַנְתִּי מְכַל הַחֲסָדִים וּמְכַל הָאֱמֶת אֲשֶׁר
עָשִׂיתָ אֶת־עַבְדְּךָ כִּי בְמִקְלִי עָבַרְתִּי אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לְשָׁנִי מַחְנוֹת.
הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי יֵרָא אָנֹכִי אֹתוֹ פֶּן יָבֹוא וְהַכְנִי אִם עַל בָּנִים.
וְאַתָּה אֲמַרְתָּ הֵיטֵב אִיטִיב עִמָּךְ וְשִׁמְתִּי אֶת־זֶרְעֲךָ כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִסְפָּר
מְרֹב. וַיֵּלֶן שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לַעֲשׂו אָחִיו"

(בראשית פרק ל"ב פסוקים י"ד)

עיינו בדברי ר' עובדיה ספורנו:

ד"ה אלוקי אבי אברהם: הקדים בסדר שבחי המקום וחסדיו ובהזכיר זכות אבות
כסדר אנשי כנסת הגדולה בתחילת י"ח ברכות.

מהו מבנה התפילה?

פרשת וישב

"וַיִּקַּח אֲדֹנָי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיְתִנֶּהוּ אֶל בֵּית הַסֵּהר... וַיְהִי שֵׁם בְּבֵית הַסֵּהר"

(בראשית פרק ל"ט פסוק כ')

"וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמַר בֵּית שַׁר הַטַּבָּחִים אֶל בֵּית הַסֵּהר" (בראשית פרק מ' פסוק ג')

"אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֵּהר" (בראשית פרק מ' פסוק ה')

"כִּי גָנַב גָּנַבְתִּי מֵאֶרֶץ הָעֵבְרִים וְגַם פֶּה לֹא עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי שָׁמוּ אֹתִי בַּבּוֹר"

(בראשית פרק מ' פסוק ט"ו)

בשלושת הפסוקים הראשונים מוזכר "בית הסוהר", ואילו בפסוק הרביעי (מ', ט"ו) בית הסוהר איננו מוזכר בשמו אלא בכינוי "בור". מדוע?

פרשת **מקץ**

"וְאֵת גְּבִיעִי גְבִיעַ הַכֶּסֶף תַּעֲשִׂים בְּפִי אֲמַתַּחַת הַקָּטָן" (בראשית פרק מ"ד פסוק ב')

ספורנו:

ד"ה תשים בפי אמתחת הקטן: לראות איך ימסרו עצמם עליו כדי להצילו.

הסבירו: מדוע החליט יוסף להעמיד את אחיו בניסיון, ובחר לעשות זאת באמצעות בנימין דווקא?

ברשת ויגש

"אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אָבִי חַי" (בראשית פרק מ"ה פסוק ג')

אברבנאל מקשה:

מהדברים ששמע יוסף מאחיו (פעמיים ושלוש) ידע שאביו חי, אם כן,
למה שאל: "העוד אבי חי"?

ענו על קושייתו.

פרשת ויחי

"וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חָלָה" (בראשית פרק מ"ח פסוק א')

פסיקתא רבתי:

הרי כל שבחו של יוסף שהיה מפליג על כבוד אביו, ולא נכנס אצלו בכל שעה?!
שאלולי שבאו אחרים ואמרו לו: אבא חולה, לא היה יודע? אלא להודיעך צדקו, שלא רצה
להתיחד עם אביו, שלא יאמר לו: האִיךְ עשו בך אחיך? - ומקללם... לפיכך לא היה הולך
אצל אביו כל שעה.

מהי הקושיה הגדולה בעניין התנהגותו של יוסף, שרבים מן המפרשים
התחבטו בה ומדרש זה עשוי לסייע בפתרונה?

פרשת שמות

"וַיֹּאמֶר אֶל תִּקְרַב הָלֵם שֶׁל נְעָלַיִךְ... כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶתָּה עוֹמֵד
עָלָיו אֲדַמָּת קֹדֶשׁ הוּא" (שמות פרק ג' פסוק ה')

"וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק" (שמות פרק ג' פסוק ו')

1. הסבירו: למה חזר הכתוב על המילה "ויאמר" (הרי הדובר בשני הפסוקים הוא אותו הדובר, ולכאורה החזרה אינה נצרכת)?
2. השוו למקרה דומה המופיע בבראשית:

"וַיֹּאמֶר הֶבֱט נָא הַשְׁמִימָה וסֹפֵר... וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זֶרְעֶךָ" (בראשית פרק ט"ו פסוק ה')

3. מה משותף לשני המקרים שבגללו נוצר הצורך בחזרה על המילה "ויאמר"?

פרשת וארא

השוו בין התיאורים:

"וַיֹּאמֶר הַשְּׁלִיכֵהוּ אֶרְצָה וַיִּשְׁלֹכֵהוּ אֶרְצָה וַיְהִי לְנֶחֱשׁ" (שמות פרק ד' פסוק ג')

"וַיִּשְׁלַךְ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיְהִי לְתַנִּין" (שמות פרק ז' פסוק ט')

נסו להסביר מדוע נבחר בפסוק הראשון נחש ובפסוק השני תנין.
שימו לב להקשר שבו מתרחש כל אחד מן האירועים.

פרשת בא

שמיני

"וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ
לְמַעַן תִּתְּנָהּ תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ

כִּי בְיָד בְּחֹזֶק הַיָּד ה' מְמַצֵּרִים" (שמות פרק י"ג פסוק ט')

"וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָהּ וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ

כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרָיִם" (שמות פרק י"ג פסוק ט"ז)

1. התוכלו לשער מהי הסיבה להופעת המילה מילה "יד" פעמיים בכל אחד מן הפסוקים?

2. נסו לגלות מה רמזה התורה בכפילות זו.

"חגגו"
חגגו

פרשת בשלח

שמיני

"הַמִּבְלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם
לְקַחְתָּנוּ לָמוּת בַּמִּדְבָּר
מָה זֹאת עָשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם
הֲלֹא זֶה הַדִּבָּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם
לֵאמֹר חֲדַל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת מִצְרַיִם
כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת מִצְרַיִם
מִמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר"

(שמות פרק י"ד פסוק י"א)

התוכלו להסביר מהי הכוונה הטמונה בחזרות המרובות על המילים
מצרים ומדבר?

פרשת 'יתרו

עשרת הדיברות (שמות פרק כ')

בחמשת הדיברות הראשונים הוזכר שם ה' שמונה פעמים, ובחמשת האחרונים הוא לא נזכר כלל - מהי הסיבה?
מאותו טעם יש מילה אחרת המופיעה ארבע פעמים בחמשת הדיברות האחרונים.

ציינו מהי המילה, והסבירו מהו הטעם להופעתה באותם המקומות.

פרשת משפטים

"וְרֹפֵא יִרְפֵּא" (שמות פרק כ"א פסוק י"ט)

תלמוד בבלי, בבא קמא דף פה עמוד א':
דבי ר' ישמעאל אומר: מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות.

1. מדוע יש צורך לציין שניתנה לרופא רשות לרפא?
2. היש סיבה לחשוב שלא תהיה לו רשות לעשות כן?

פרשת תרומה

"... וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם" (שמות פרק כ"ה פסוק ח')

בעל צידה לדרך:

לא אמר "ושכנתי בתוכו" אלא "בתוכם" להורות שאין השכינה שורה במקדש מחמת המקדש, כי אם מחמת ישראל "כי היכל ה' המה".

מלבי"ם:

ציוה כי כל אחד יבנה לו מקדש מחדרי לבו, כי יכין את עצמו להיות משכן לה' ומעוז לשכונת עוזו. וכן מזבח להעלות כל חלקי נפשו לה', עד שימסור נפשו לכבודו בכל עת.

1. מה הקושי הלשוני בפסוקנו שעליו עמדו שני הפרשנים?
2. האם שני המפרשים מסכימים זה עם זה או שמא כל אחד מהם מיישב את הקושי בדרך השונה מדרכו של חברו?

פרשת תצוה - פרשת זכור

השוו בין לשון הציווי המופיע בחומש דברים:

"וְהָיָה בְּהֵנִיחַ ה' אֶל־לִהְיוֹת לָךְ מִכָּל אֲיִבֶיךָ מִסָּבִיב" (דברים פרק כ"ה פסוק י"ט)

והמעשה המתואר בספר שמואל א:

"וַיִּשְׁאוּל לְכַד הַמְּלוּכָה עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּחֶם סָבִיב בְּכָל אֲיִבָיו בְּמוֹאָב
וּבְבְנֵי עַמּוֹן וּבְאַדּוֹם וּבְמִלְכֵי צוּבָה וּבְפִלְשְׁתִּים" (שמואל א פרק י"ד פסוק מ"ז)

ובין לשון הציווי המופיע בשמואל א פרק ט"ו פסוק ג':

"לָךְ וְהִפִּיתָה אֶת עַמְּלִיךְ" (שמואל א פרק ט"ו פסוק ג')

התוכלו להסביר למה עמלק איננו מכונה בשם "אויב"?

פרשת כי תשא

שלוש פעמים מתפלל משה ומנהל "משא ומתן" עם הקב"ה:

בשמות פרק ל"ב פסוקים י"א-י"ג

בשמות פרק ל"ב פסוקים ל"א-ל"ג

בשמות פרק ל"ג פסוק י"ב-פרק ל"ד פסוק ג'

הסבירו מהי תכלית כל אחת מן התפילות: מה מבקש משה להשיג בכל אחת משלוש התדיינויות אלו?

"חֲזָקוּם"
חֲזָקוּם

פרשת ויקהל

טמאה

השוו:

"כָּל אִישׁ נִשְׂאוֹ לְבֹו לְקִרְבָּהּ..." (שמות פרק ל"ו פסוק ב')

"כָּל אִישׁ אִישׁ יִדְבְּקוּ לְבֹו" (שמות פרק כ"ה פסוק ב')

הסבירו מה בין נִשְׂאוֹ לְבֹו לִידְבְּקוּ לְבֹו.

היעזרו בדברי המלבי"ם:

הנה במצרים לא למדו אומנויות כאלה; כי היו עושים בחומר ובלבנים, רק ה' השפיע עליהם חכמה לזה, אבל מאין ידע האיש שהוא יהיה מוכן לזה, ושנתן ה' חכמה בלבו למלאכות אלה? אמר שזה הרגיש כל אשר נשאו לבו לקרבה, שאם הרגיש בלבו תשוקה והרגיש שיוכל לקרב אל המלאכה, זה היה הסימן שנתן ה' חכמה בלבו לזה, ובא לפני משה.

פרשת בקודי

"וַתָּכַל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֱהֹל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כִּן עָשׂוּ"
(שמות פרק ל"ט פסוק ל"ב)

אלשיר:

ילמדנו, כי הגם שהקדוש ברוך הוא מסייע את עושי המצוה, מעלה הקדוש ברוך הוא על העוסק בה כאילו הוא עשאה כולה. והנה בעבודת המשכן לא היו ישראל בקיאים במלאכה, אך היתה נעשית מאליה על ידי השגחתו יתברך, אף על פי כן מעלה עליהם הכתוב כאילו ישראל עשו הכל...

1. מהו הקושי הלשוני בפסוק?
2. כיצד פותר אלשיר את הקושי?

פרשת ויקרא

הקדמה לתורת הקורבנות

"וְקָרְבוּ וְכָרְעוּ יָרַחַץ בַּמַּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַה עֲלֵה אִשָּׁה
רִיחַ נִיחֹחַ לַה'" (ויקרא פרק א' פסוק ט')

רמב"ן: כי בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדיבור ובמעשה, ציוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדיבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו שנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לא־להיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכיפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו. וקרבן התמיד, בעבור שלא ינצלו הרבים מחטוא תמיד. ואלה דברים מתקבלים מושכים את הלב...

(רמב"ן מביא בפירושו את דברי הרמב"ם במורה נבוכים ג' מ"ו)

1. מהו טעם הקורבנות על פי הרמב"ם?
2. מה דעת הרמב"ן על הטעם הזה?

"אם על תודה יִקְרִיבוּ וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוּלָת בִּשְׁמֹן
וְרִקְיֵי מִצּוֹת מְשָׁחִים בִּשְׁמֹן וְסֵלֶת מְרֻבֶּכֶת חֲלֹת בְּלוּלָת בִּשְׁמֹן"

(ויקרא פרק ז' פסוק י"ב)

רש"י: ד"ה אם על תודה: אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא, שהם צריכין להודות שכתוב בהן (תהלים קז): "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה".
קראו את מזמור ק"ז בתהלים.

1. האם סדר המקרים שעליהם חייבים להודות בדברי רש"י הוא אותו הסדר שבו הם מופיעים במזמור ק"ז בתהלים?
2. אם לא, מה הסיבה להבדל?
3. בפירוש רש"י: מדוע בשלושת המקרים הראשונים הדמויות מצוינות בלשון רבים, ובמקרה האחרון - בלשון יחיד?

"תורת
החיים"

פרשת שמייני

ויקרא

"וְלִהְבִּדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר" (ויקרא פרק י' פסוק י')

"וְלִהְיוֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַחֻקִּים..." (ויקרא פרק י' פסוק י"א)

רש"י:

ד"ה ולהבדיל: כדי שתבדילו בין עבודה קדושה למחוללת. הא למדת שאם עבד עבודתו פסולה (=עבודתו שעבד בשכרות חולין היא).

שד"ל:

השתיה אסורה לכהנים בכל הפעולות המיוחדות להם והם שלשה מינים: מעשה העבודה במקדש וזה "בבאכם אל אה"מ"; ההוראה בעניני קודש וחול וטמא וטהור, כלומר לפסוק דין כשיוולד ספק לכהנים; והשלישי להורות את בני ישראל את כל החוקים...

מהו הקשר בין פסוק ט' לפסוקים י'-י"א לפי כל אחד מהפרשנים?

פרשת תזריע

תורה

"וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ" (ויקרא פרק י"ב פסוק ג')

תלמוד בבלי, שבת דף קל"ב עמוד א': "ביום" ואפילו בשבת.

ספרא, פרשת שמיני י"א: ביום השמיני ימול אפילו בשבת. ומה אני מקיים "מחלליה מות יומת"! בשאר כל המלאכות חוץ מן המילה.

תלמוד בבלי, יומא דף פ"ה עמוד א': וכבר היו ר' ישמעאל ור' עקיבא ור' אליעזר בן עזריה מהלכין בדרך ולוי הסדר ור' ישמעאל בנו של ר' אליעזר בן עזריה מהלכין אחריהם. נשאלה שאלה זו בפניהם: מניין לפיקוח נפש שדוחה את השבת? נענה ר' אלעזר ואמר: ומה מילה, שהיא אחד ממאתים וארבעים ושמונה אברים שבאדם שבאדם דוחה את השבת - קל וחומר לכל גופו, שדוחה את השבת.

1. איך אפשר ללמוד מפסוקנו - על דרך הפשט - שמילה דוחה את השבת?
2. הסבירו את הקל וחומר שלומד ר' אלעזר ממצוות מילה לפיקוח נפש.

פרשת מצורע

חזקת

נגעי בתים

”כִּי תֵבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לְאֶחָזָה וְנִתַּתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית
אֶרֶץ אֶחָזְתְּכֶם” (ויקרא פרק י"ד פסוק ל"ד)

רש"י:

ד"ה ונתתי נגע צרעת: בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות
של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר ועל ידי הנגע נותץ הבית ומוציאן.

תלמוד בבלי, ערכין דף ט"ז עמוד א':

א"ר יוחנן: על שבעה דברים נגעים באים... ועל הגזל, דכתיב: "וצוה הכהן ופנו את הבית" - הוא כינס
ממון שאינו שלו, יבוא הכהן ויפזר ממון, ועל צרות עין, דכתיב: "ובא אשר לו הבית" - ותנא דבי ר'
ישמעאל: מי שמיוחד ביתו לו.

(רש"י: שייחד ביתו: כלי תשמישו, שלא השאילם לאחרים)

שתי תפיסות שונות בעניין נגעי בתים מצינו בדברי חז"ל שהובאו לעיל.
אילו הן?

פרשת אחרי מות

"אֶת־מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ וְאֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ: לִלְכֹּת בְּפֶהָם אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם"

(ויקרא פרק י"ח פסוק ד')

עיינו בדברי רש"י:

ואת חקותי תשמורו: דברים שהן גזרת המלך **שיצר הרע משיב עליהם** למה לנו לשומרן ואומות העולם משיבין עליהן, כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז וטהרת מי חטאת. לכך נאמר אני ה' - גזרתי עליכם אי אתה רשאי ליפטר. ללכת בהם: **אל תפטור מתוכם** שלא תאמר למדתי ישראל אלך ואלמד חכמת האומות.

בארו את הביטויים המודגשים.

פרשת קדושים

"לֹא תִגְנוּבוּ וְלֹא תִכַּחֲשׂוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ" (ויקרא פרק י"ט פסוק י"א)

רש"י:

ד"ה לא תגנובו לא תכחשו לא תשקרו ולא תשבעו: אם גנבת סופך לכחש, סופך לשקר, סופך להישבע לשקר.

(עיינו יהושע פרק כ"ג פסוק ז':

"לְבַלְתִּי בֹא בְּגוֹיִם הָאֵלֶּה הַנִּשְׁאָרִים הָאֵלֶּה אֶתְכֶם וּבְנֵשׁ אֱלֹהֵיהֶם לֹא תִזְכְּרוּ וְלֹא תִשְׁבְּעוּ וְלֹא תַעֲבֹדוּם וְלֹא תִשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם"!.)

1. איך הביעו חז"ל את הרעיון שמעשה אחד מביא בעקבותיו מעשה אחר?
2. הנפגשתם ברעיון זה בנ"ך?

"תורת
היהודים"

ויקרא

פרשת אמוֹר

"וַיִּקְחוּ אֵלָיוֹ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כֶּתִית" (ויקרא פרק כ"ד פסוק ב')

למה נאמר "ויקחו" ולא "ויתנו"?

"תורת
ההורים"

ויקרא

פרשת בהר

"וַעֲשִׂיתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תַּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וַיִּשְׁבְּתֶם עַל
הָאָרֶץ לְבִטָּח" (ויקרא פרק כ"ה פסוק י"ח)

למה לגבי "חוקים" נאמרה עשייה בלבד ולגבי "משפטים" נאמרו שמירה
ועשייה?

פרשת בחוקותי

עיינו בפרשת הברכות והקללות בפרשת ראה שבחומש דברים:

"רֵאֵה אֲנֹכִי נָתַן לְפָנֶיךָ הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה"
(דברים פרק י"א פסוק כ"ו)

תנחומא ראה (דברים י"א כ"ו):

"ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה", אנכי שבחרתי בטובה... שלא יאמרו הבריות כשבא משה לברכנו - מעט ברכנו, וכשבא לקללנו - הרבה קללנו. כיצד? הקללות שבתורת כהנים שלשים פסוקים חסר אחד, והברכות י"א!
אמר ר' שמואל: מי שמביט בהן מוצא הברכות יתרות על הקללות.

ראב"ע, פסוק י"ג:

ד"ה קוממיות: וריקי מוח אמרו כי הקללות רבות מהברכות, ולא אמרו אמת. רק נאמרו הברכות כלל, ונאמרו בקללות פרטים, לירא ולהפחיד השומעים, והמסתכל היטב יתברר לו דברי.

התוכלו להוכיח מתוך דברי הכתוב (אם "תביט בהן") שהברכות יתרות על הקללות (רבות מהן)?

פרשת במדבר

"וְכָל־אֶהָרָן וּבָנָיו לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנֹסֵעַ הַמִּכָּנָה
וְאַחֲרֵי כֵן יָבֹאוּ בְנֵי קֹהֵת לְשֹׂאת וְלֹא יִגְעוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ וּמִתּוֹ"
(במדבר פרק ד', פסוק ט"ו)

עיינו במדרש במדבר רבה ד' י"ט:

אמר משה לפני האלוקים: ריבונו של עולם! דמן של בני קהת אסור ודמן של בני אהרן מותר?! אמר לו הקב"ה: לאו! אלא אהרן קודש קדשים שנאמר (דברים הימים א' כ"ג)
"ויבדל אהרן להקדישו בקדש קדשים", וארון קודש קדשים, ואין קודש קדשים מזיק לקודש קדשים! אבל בני קהת אינם קודש קדשים וארון וכל כלים הנתונים בפנים קודש קדשים והם מזיקים להם - לכך יתנו בני אהרן דעתם, שלא ימותו בני קהת!
על פי המדרש, משה מעלה לפני ה' שאלה: "דמן של בני קהת אסור ודמן של בני אהרן מותר?!"

מהי התשובה שהמדרש שם בפי הקב"ה?

פרשת נשא

"נִשְׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קָהָת מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי..." (במדבר פרק ד' פסוק ב')

"נִשְׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן" (במדבר פרק ד' פסוק כ"ב)

"בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם תִּפְקֹד אֹתָם" (במדבר פרק ד' פסוק כ"ט)

התוכלו להסביר מדוע לגבי בני מררי לא נאמר "נשא" כפי שנאמר לגבי בני קהת ובני גרשון?

"תורת
האלהים"

פרשת בהעלותך

במדבר

"וַיְהִי הָעַם כְּמִתְאַנְנִים רַע בְּאָזְנֵי ה' וַיִּשְׁמַע ה' וַיַּחֲרֹ אַפּוֹ"

(במדבר פרק י"א פסוק א')

"וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת הָעַם בֹּכָה לְמִשְׁפָּחָתוֹ"

(במדבר פרק י"א פסוק י')

אצל המתאוננים נאמר "וישמע ה'" ואצל המתאווים נאמר "וישמע משה".
התוכלו לשער מהי הסיבה להבדל?

פרשת שלח

פרשת ציצית (במדבר פרק ט"ו פסוקים ל"ז-מ"א)

תלמוד בבלי, מנחות דף מ"ג עמוד ב':
 ר' אליעזר בן יעקב אומר: כל מי שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו
 ומזוזה בפתחו, הכל בחיזוק שלא יחטא, שנאמר (קהלת ד'):
"והחוט המשולש לא במהרה ינתק".

מה משותף לשלוש המצוות שמונה ר' אליעזר בן יעקב (תפילין, ציצית ומזוזה)?

"תורת
הילים"

פרשת קרח

מטה אהרן

"וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאֲתֶם מֶטָה..."

(במדבר פרק י"ז פסוקים ט"ז-י"ז)

מדוע בחר ה' יתברך לעשות הניסיון הזה במטות דווקא ולא בחפץ אחר?

פרשת חוקת

נחש הנחושת

"וְהָיָה אִם נִשְׁנֶה הַנֶּחֱשׁ אֶת-אִישׁ וְהִבִּיט אֶל נֶחֱשׁ הַנְּחֹשֶׁת וְחָי" (במדבר פרק כ"א פסוק ט')

ר' אנשלמה אשתרוק, מדרשי התורה (המאה הי"ד):

...ורמז גם כן שמי שיהיה נשוך מיצר הרע, שהוא נמשל לנחש, שיביט למעלה אל השמים המספרים כבוד אל ומגידי בהשגחתו... ישכיל כי אלוה בגובה שמים ורוכב עליהם ומפעילים כרצונו. וזה שאמרו אל משה (פסוק ז'): "התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש" והוא יצר הרע.

ומה שאמר לשומו על נס ולא אמר להסיר הנחשים לגמרי, להורות כי האדם בידו טובו להגביר שכלו על חמרו ושהחומר צריך אליו להשלים נפשו ולקיום המין.

מצאו בפסוק ז' רמז לתפיסתו של ר' אנשלמה אשתרוק.

פרשת בלק

בלק ובלעם

השוו בין דברי בלעם למלאכי בלק:

"אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ה' אלהי לעשות קטנה או גדולה" (במדבר פרק כ"ב פסוק י"ח)

ובין דבריו לבלק עצמו:

"הלא גם אל מלאכיה אשר שלחת אלי דברתי לאמר אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ה' לעשות טובה או רעה מלבי אשר ידבר ה' אתו אדבר" (במדבר פרק כ"ד פסוק י"ג)

רש"י (בפירושו לפרק כ"ד פסוק י"ג) מציג הבדל אחד:

לעבור את פי ה': כאן לא נאמר "אלוהי" כמו שנאמר בראשונה, לפי שידע שנבאש בקב"ה ונטרד.

חפשו הבדלים נוספים ונסו להסביר את סיבתם.

פרשת פינחס

המפקד השלישי

"וּבֹאֲלָהָ לֹא הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי מִצְּעָה וְאַהֲרֹן הִכִּהוּ אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר סִינַי" (במדבר פרק כ"ו פסוק ס"ד)

"... וְלֹא נֹתֵר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה וִיהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון" (במדבר פרק כ"ו פסוק ס"ה)

1. לכאורה נראה שיש סתירה בין שני הפסוקים האלה. מהי?
2. בהסתכלות מדויקת בפסוקים יתברר שאין סתירה. הכיצד?

פרשת מטות

בני גד ובני ראובן

"וּמִקְנֵה רֵב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וְלְבְנֵי גָד עָצוּם מְאֹד וַיֵּרְאוּ אֶת-אֶרֶץ יִעֲזָר
וְאֶת-אֶרֶץ גִּלְעָד וְהֵנָּה הַמָּקוֹם מְקֻנָּה" (במדבר פרק ל"ב פסוק א')

הפסוק הזה - תחילתו "מקנה" וסופו "מקנה".

הסבירו למה כיוונה התורה בהבלטת המילה "מקנה" (עיינו גם בפסוק ד').

"תורת
החיים"

פרשת מסעי

במדבר

ערי מקלט

"וַיָּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל" (במדבר פרק ל"ה פסוק כ"ה)

ומקשה אברבנאל:

למה תלה ישיבת הרוצח בעיר המקלט במות הכהן הגדול?

נסו להשיב על שאלתו של אברבנאל.

פרשת דברים

"הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וַיִּדְעוּ לְשַׁבְּטֵיכֶם" (דברים פרק א' פסוק י"ג)

רש"י:

ד"ה וידועים לשבטיכם: שהם ניכרים לכם, שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא ואם הגון הוא, אבל אתם מכירין בו, שאתם גידלתם אותו, לכך נאמר וידועים לשבטיכם.

הגר"א (מובא ב"הכתב והקבלה"):
בעלי חכמה, בעלי בינה, בעלי מדע.

מה ההבדל בין שני הפירושים?

פרשת ואתחנן

מצוות "ואהבת את ה'..."

"וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל..." (דברים פרק ו' פסוק ה')

"וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה הַיּוֹם עָלֶיךָ" (דברים פרק ו' פסוק ו')

ספרי ו': לפי שהוא אומר "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך" איני יודע באיזה צד אוהבים את הקדוש ברוך הוא. תלמוד לומר: "והיו הדברים האלה על לבבך" - שמתוך כך אתה מכיר את הקדוש ברוך הוא ומידבק בדרכיו.

(הגרסה בילקוט שמעוני תתל"ט: "איני יודע כיצד לאהוב...")

רש"י: ד"ה והיו הדברים האלה: ומהו האהבה? "והיו הדברים האלה" - שמתוך כך אתה מכיר בקדוש ברוך הוא ומידבק בדרכיו.

מהו הקשר בין הפסוקים ה'ו' ?

"תורת
האדם"

פרשת עקב

דברים

"והיה אם שמע" - ללמוד וללמד ולעשות

"וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמִיעוּ" (דברים פרק י"א פסוק י"ג)

תלמוד בבלי, ברכות דף י"ד עמוד ב':

...בדין הוא שתקדים "שמע" ל"והיה אם שמע", שזה ללמוד וללמד ולעשות; "והיה אם שמוע" ל"ויאמר", שזה יש בה ללמד ולעשות, "ויאמר" אין בה אלא לעשות בלבד.

עיינו בפרשיות 'שמע' ומצאו על מה נסמכים דברי הגמרא האלה.

"פזמון
הילים"

פרשת ראה

דברים

המועדים (דברים פרק ט"ז פסוקים א'-י"ז)

אברבנאל שואל לפרשתנו:

"למה אמר בחג השבועות 'ושמחת' וכן אמר בסוכות... ויקשה אם כן - למה לא ציוה גם כן על השמחה בפסח?"

נסו להשיב על שאלתו של אברבנאל.

פרשת שופטים

החוזרים מערכי המלחמה

"... מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַּיִת... אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם... אֲשֶׁר אֲרֵץ אִשָּׁה...
יֵלֵךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ" (דברים פרק כ' פסוקים ה'-ז')

נחלקו המפרשים בטעם שילוח זה מן המלחמה, אם הוא לטובת היחיד (אשר לא חנך, לא חילל, לא לקח) או לטובת הכלל, כלומר: לטובת המלחמה.

1. עיינו בדברי פרשני המקרא: רש"י, ראב"ע, רמב"ן ופרשנים נוספים וגם בדברי ספר החינוך. לאיזו דעה הם נוטים?
2. חלקו את הפרשנים לקבוצות וציינו את הדעה שאליה נוטים הפרשנים שבקבוצה.
3. נמקו את הדעות השונות.

"תורת
החיים"

פרשת כי תצא

דברים

נדרים

"וְכִי תַחְדֹּל לַנִּדּוֹר לֹא יִהְיֶה בְּךָ חֲטָא" (דברים פרק כ"ג פסוק כ"ג)

תלמוד בבלי, נדרים דף ע"ז עמוד ב':

כל הנודר - אף על פי שהוא מקיימו נקרא חוטא. אמר רב זביד: מאי קרא? (=מאיזה פסוק למדו לומר כן?) "וְכִי תַחְדֹּל לַנִּדּוֹר לֹא יִהְיֶה בְּךָ חֲטָא" - הא לא חדלת - איכא חטא.

רש"י:

כאילו בנה במה: לעבודה זרה.

כאילו מקריב עליה: מתחייב עליו מיתה.

התוכלו למצוא טעם להתנגדות העזה של חז"ל לנודרי נדרים, אפילו הם מקיימים את נדריהם?

"תורת
האלהים"

פרשת כי תבוא

דברים

דין הגר במקרא ביכורים

"וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶתָּה וְהַלְוִי וְהַגֵּר
אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ" (דברים פרק כ"ו פסוק י"א)

רש"י:

והגר אשר בקרבך: מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר "לאבותינו".

רמב"ם, הלכות ביכורים ד' הלכה ג':

הגר מביא וקורא שנאמר באברהם (בראשית י"ז): "אב המון גויים נתתיך", הרי הוא אב כל
הגויים כולם, שנכנסים תחת כנפי שכינה. ולאברהם היתה השבועה תחילה שיירשו בניו
את הארץ.

מהו ההבדל העקרוני בין קביעת המשנה המובאת בפירוש רש"י לקביעת
הירושלמי המובאת בספר ההלכה של הרמב"ם?

"תורת
האדם"

פרשת ניצבים

דברים

"לא בשמים היא"

"כִּי הַמַּצֹּה הַזֹּאת" (דברים פרק ל' פסוק י"א)

התוכלו להסביר למה בפסוק זה נאמר "המצוה" בלשון יחידה ולא "מצוות"
בלשון רבות, כפי שנאמר בפסוק ט"ז?

"לא בַּשָּׁמַיִם, הוּא... וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הוּא.." (דברים פרק ל' פסוקים י"ב-י"ג)

התוכלו לשער מה מטרת הכפילות?

"פִּנְיָהּ
הָיָה"

פרשת וילך

דברים

דברי משה לפני מותו

"ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ" (דברים פרק ל"א פסוק ג')

העמק דבר:

...בשעת יציאת מצרים "וזה' הולך לפניו יומם..." דמשמעו קודם שהלכו ישראל, שהרי באמת לא עשו ישראל מאומה, הן בקריעת ים סוף הן בהריגת נחשים ועקרבים, אבל עתה אמר משה שלא יהיה כן, אלא ה' עובר לפניך, סמוך לפעולתך...

עיינו בדברי הנצי"ב בפירושו "העמק דבר" והסבירו מהו ההבדל בין אופן השגחת ה' על ישראל בימי משה, ובין אופן השגחתו על ישראל מאז מות משה ואילך.

"פִּלְגֵם
הָיָה"

פרשת האזינו

דברים

"אִיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יָנִיסוּ רֶבֶבָה" (דברים פרק ל"ב פסוק ל')

השוו לפסוקנו את דברי רש"י בפירושו לוויקרא פרק כ"ו פסוק ח':

"ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם רבבה ירדופו"

ד"ה חמישה מאה ומאה רבבה: וכי כך הוא החשבון? והוא לא היה צריך לומר אלא ומאה מכם שני אלפים ירדופו. אלא אינו דומין מועטים העושים את התורה למרובים העושין את התורה.

הסבירו את הרעיון שבדברי רש"י (לפי המשפט המסומן בקו).

פרשת וזאת הברכה

"לְבַנְיָמִן אָמַר יְדִיד ה' יִשְׁכֵּן לְבִטָּח עָלָיו חֶפֶף עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו
שָׁכֵן וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבֹרָכַת ה' אֲרֻצּוֹ מִמְּגֹד שָׁמַיִם מְטֹל וּמִתְהוֹם רִבְצָת
תַּחַת וּמִמְּגֹד תִּבּוֹאֵת שָׁמֶשׁ וּמִמְּגֹד גֶּרֶשׁ יִרְחִים וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי קָדִם וּמִמְּגֹד
גְּבְעוֹת עוֹלָם וּמִמְּגֹד אֶרֶץ וּמִלְאָה וּרְצוֹן שְׂכָנֵי סֵנָה תִּבּוֹאֵתָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף
וּלְקֶדֶד נֹזֵר אָחִיו בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקִרְנֵי רָאִם קִרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנָּגַח
יַחֲדוּ אִפְסֵי אֶרֶץ וְהֵם רַבּוֹת אִפְרַיִם וְהֵם אֲלֵפֵי מִנְשָׁה"

(דברים פרק ל"ג פסוקים י"ג-י"ז)

נסו למצוא סיבה להקדמת ברכת בנימין לברכת יוסף.

